

სახელმძღვანელო პრინციპები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის 6 მუხლთან დაკავშირებით

სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება (სამოქალაქო სამართლებრივი ასპექტები)

პროცედურული გარანტიები

1. სამართლიანობა

მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფი:

სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა განსაზღვრისას ყველას აქვს სამართლიანი ... განხილვის უფლება... სასამართლოს მიერ.

ა) ზოგადი პრინციპები

მნიშვნელოვანი ადგილი: ევროსასამართლო ყოველთვის ხაზგასმით აღნიშნავდა სამართლიანი სასამართლოს მნიშვნელოვან ადგილს დემოკრატიულ საზოგადოებაში (Airey v. Ireland, § 24; Stanev v. Bulgaria [GC], § 231). აღნიშნული გარანტია „კონვენციის მნიშვნელობის ფარგლებში, ნებისმიერი დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთი ფუნდამენტური პრინციპია“ (Pretto and Others v. Italy, § 21). შესაბამისად, მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფის შეზღუდულად განმარტებას გამართლება ვერ ექნება (Moreira de Azevedo v. Portugal, § 66). სამართლიანობის მოთხოვნა მიემართება მთლიანად სასამართლო პროცესს; იგი არ არის შემოფარგლული მხარეებს შორის დავის წარმოებით (Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece, § 49).

შინაარსი: სამოქალაქო მოთხოვნები იმგვარი ბუნების უნდა იყოს, რომ მათი წარდგენა შესაძლებელი იყოს მოსამართლისთვის (Fayed v. the United Kingdom, § 65; Sabeh El Leil v. France [GC], § 46). მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფი დეტალურად აღწერს სამოქალაქო სამართალწარმოებაში მხარეებისთვის უზრუნველყოფილ პროცედურულ გარანტიებს. პირველ ყოვლისა, მისი მიზანია დაიცვას მხარეთა

ინტერესები (NideröstHuber v. Switzerland, § 30). ამრიგად, მოდავე მხარეებს უნდა ჰქონდეს საკუთარი პოზიციების წარდგენის ეფექტური საშუალება (H. v. Belgium, § 53).

ეროვნული ხელისუფლების როლი: ევროსასამართლო ყოველთვის ხაზგასმით აღნიშნავდა, რომ ეროვნულმა ხელისუფლებამ თითოეულ საქმეზე უნდა უზრუნველყოს, რომ, კონვენციის მნიშვნელობის ფარგლებში, „სამართლიანი სასამართლოს“ მოთხოვნები დაცულია (Dombo Beheer B.V. v. the Netherlands, § 33).

მხარეთა მოთხოვნები: პრინციპული მნიშვნელობის საკითხია, რომ სტრასბურგის სასამართლოს პრეცედენტული სამართლით განმარტებული „სამოქალაქო უფლებებისა და ვალდებულებების“ განსაზღვრისას ყველასთვის უზრუნველყოფილი იყოს დამოუკიდებელი ტრიბუნალის მიერ სამართლიანი განხილვა. აღნიშნულ უფლებას ემატება სასამართლოს შემადგენლობასა და ორგანიზაციასთან დაკავშირებული კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფით განმტკიცებული გარანტიები. საბოლოო ჯამში, ეს ყოველივე ქმნის სამართლიანი სასამართლოს უფლებას (Golder v. the United Kingdom, § 36).

განმარტების პრინციპები:

- პრინციპი, რომლის მიხედვით სამოქალაქო მოთხოვნები იმგვარი ბუნების უნდა იყოს, რომ მათი წარდგენა შესაძლებელი იყოს მოსამართლისთვის, სამართლის ერთ-ერთი საყოველთაოდ აღიარებული ფუნდამენტური პრინციპია; იგივე შეიძლება ითქვას საერთაშორისო სამართლის პრინციპზე, რომელიც კრძალავს მართლმსაჯულების უარყოფას. კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფი წაკითხული უნდა იქნეს აღნიშნული პრინციპების გათვალისწინებით (Golder v. the United Kingdom, § 35);

-კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფით უზრუნველყოფილი სამართლიანი განხილვის უფლება უნდა განიმარტოს კონვენციის პრეამბულის მხედველობაში მიღებით, რომელიც აცხადებს, რომ კანონის უზენაესობა ხელშემკვრელი მხარეების საერთო მემკვიდრეობას წარმოადგენს (Brumarescu v. Romania, § 61; Nejdet Şahin and Perihan Şahin v. Turkey [GC], § 57);

- სამართლებრივი სიცხადის პრინციპი კანონის უზენაესის ერთ-ერთი ძირითადი ელემენტია (Beian v. Romania (No. 1), § 39);

- კონვენციის მნიშვნელობის ფარგლებში დემოკრატიულ საზოგადოებაში, იმდენად დიდი ადგილი უჭირავს მართლმსაჯულების სამართლიანად განხორციელების უფლებას, რომ კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფის შეზღუდულად განმარტება ვერ იქნება აღნიშნული მუხლის მიზნისა და ამოცანის შესაბამისი (Ryabik Biryoukov v. Russia, § 37);

- დამატებით, კონვენცია მიზნად ისახავს უზრუნველყოს არა თეორიული და ილუზორული, არამედ პრაქტიკული და ეფექტური უფლებები (Airey v. Ireland, § 24).

სამოქალაქო საქმეებში სახელმწიფოებს უფრო ფართო მიხედულების არე აქვთ: ევროსასამართლომ აღიარა, რომ სამოქალაქო უფლებათა და ვალდებულებათა განსაზღვრისას „სამართლიანი განხილვის“ კონცეფციით დადგენილი მოთხოვნები არ არის აუცილებლად სისხლისსამართლებრივი ბრალდების დადგენისას არსებული მოთხოვნების მსგავსი: „ხელშემკვრელს მხარეებს სამოქალაქო საქმეების განხილვისას, რომელიც სამოქალაქო უფლებებსა და ვალდებულებებს შეეხება, უფრო ფართო მიხედულების არე აქვთ, ვიდრე სისხლისსამართლებრივი საქმეების განხილვის დროს (Dombo Beheer B.V. v. the Netherlands, § 32; Levages Prestations Services v. France, § 46). სამოქალაქო უფლებებთან დაკავშირებული მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფის მოთხოვნები უფრო ნაკლებად მძიმეა, ვიდრე სისხლისსამართლებრივ ბრალდებასთან მიმართებით (König v. Germany, § 96).

ბ) ფარგლები

ეფექტური უფლება: სამართალწარმოების მხარეებს უფლება აქვთ წარადგინონ დასკვნები, რომლებსაც ისინი მათ საქმესთან მიმართებით რელევანტურად მიიჩნევენ. აღნიშნული უფლება ეფექტურად მიიჩნევა იმ შემთხვევაში თუ დასკვნებს რეალურად „განიხილავენ“, რაც სასამართლოს მიერ მის სათანადო შესწავლას გულისხმობს. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, „სასამართლოს“ აქვს ვალდებულება, სათანადოდ იმსჯელოს მხარეთა მიერ წარდგენილ დოკუმენტებზე, აგრუმენტებსა და მტკიცებულებებზე (Kraska v. Switzerland, § 30; Van de Hurk v. the Netherlands, § 59; Perez v. France, § 80). იმისათვის რომ მე-6 მუხლით უზრუნველყოფილი უფლება ეფექტური იყოს, ხელისუფლებამ „გულისხმიერად“ უნდა იმოქმედოს: იმ მხარესთან მიმართებით, რომელსაც ადვოკატი არ წარმოადგენს (იხ., Kerojärvi v. Finland, § 42 and Fretté v. France, § 49); და იმ მხარესთან მიმართებით, რომელსაც ჰყავს ადვოკატი (იხ. Göç v. Turkey [GC], § 57).

სამართალწარმოებაში საჩივრის წარმდგენი მხარის სრულფასოვანი მონაწილეობა სასამართლოებისგან მოითხოვს, საკუთარი ინიციატივით, გადასცეს მას მის ხელთ

არსებული დოკუმენტები. ამრიგად, არ არის მნიშვნელოვანი ის ფაქტი, რომ აპლიკანტი არ ასაჩივრებდა მისთვის შესაბამისი დოკუმენტების მიუწოდებლობას ან არ იჩენდა ინიციატივას საქმის მასალების წვდომასთან დაკავშირებით (*Kerojärvi v. Finland*, § 42). აპელანტისთვის საქმის მასალების გაცნობისა და მისი ასლების მოპოვების შესაძლებლობის არსებობა, თავისთავად, არ არის საკმარისი გარანტია (*Göç v. Turkey [GC]*, § 57).

ადმინისტრაციული ორგანოებისთვის დაკისრებული ვალდებულება: აპელანტისთვის ხელმისაწვდომი უნდა იყოს ადმინისტრაციული ორგანოების მფლობელობაში არსებული დოკუმენტები, საჭიროების შემთხვევაში, აღნიშნული მიღწეულ უნდა იქნეს დოკუმენტების გამჟღავნებისათვის საჭირო პროცედურის მეშვეობით (*McGinley and Egan v. the United Kingdom*, §§ 86 and 90). როდესაც მოპასუხე სახელმწიფო, სათანადო მიზეზის არარსებობის პირობებში, აპელანტებს ხელს უშლის მათ მფლობელობაში არსებული დოკუმენტების გაცნობაში, რომლებიც გაამყარებდა ამ უკანასკნელთა პოზიციას, ან მოჩვენებით უარყოფს აღნიშნული დოკუმენტების არსებობას, კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფის საწინააღმდეგოდ, ირღვევა სამართლიანი სასამართლოს უფლება (*ibid.*).

სამართალწარმოების, როგორც ერთი მთლიანობის, შეფასება: სამართალწარმოების სამართლიანობის დადგენა ხდება მთლიანობაში მისი შესწავლით (*Ankerl v. Switzerland*, § 38; *Centro Europa 7 S.R.L. and di Stefano v. Italy [GC]*, § 197).

ამდენად, სამართალწარმოების სამართლიანობასთან დაკავშირებული ნებისმიერი ხარვეზი, გარკვეული პირობების საფუძველზე, შეიძლება გამოსწორებულ იქნეს შემდგომ ან იმავე დონეზე (*Helle v. Finland*, § 54) ან უმაღლესი სასამართლოს მიერ (*Schuler-Zgraggen v. Switzerland*, § 52; contrast *Albert and Le Compte v. Belgium*, § 36; *Feldbrugge v. the Netherlands*, §§ 45-46).

ნებისმიერ შემთხვევაში, თუ ხარვეზი არსებობს მართლმსაჯულების განხორციელების უმაღლეს დონეზე - ვინაიდან არ არსებობს აღნიშნულ დონეზე გაკეთებულ დასკვნებზე პასუხის გაცემის შესაძლებლობა- ადგილი აქვს სამართლიანი სასამართლოს უფლების ხელყოფას (*Ruiz-Mateos v. Spain*, §§ 65-67).

პროცედურული ხარვეზები შეიძლება აღმოფხვრილ იქნეს მხოლოდ მაშინ, როდესაც სადავო გადაწყვეტილება ექვემდებარება იურისდიქციის მქონე დამოუკიდებელი სასამართლო ორგანოს მიერ განხილვას, რომელიც უზრუნველყოფს კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფით მოთხოვნილ გარანტიებს. მნიშვნელოვანია საჩივრის განმხილველი სასამართლოს მიერ საჩივრის შესწავლის ფარგლები; შესწავლა უნდა

განხორციელდეს საქმეში არსებული გარემოებების გათვალისწინებით (Obermeier v. Austria, § 70).

სააპელაციო სასამართლოს წინაშე: კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფი ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს არ აიძულებს, დაარსონ სააპელაციო ან საკასაციო სასამართლოები, თუმცა სადაც ასეთი სასამართლოები არსებობს სახელმწიფოს მოეთხოვება, უზრუნველყოს, რომ დავის მხარეები აღნიშნული სასამართლოების წინაშე სარგებლობენ მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფით გათვალისწინებული ფუნდამენტური უფლებებით (Andrejeva v. Latvia [GC], § 97). მიუხედავად ამისა, სააპელაციო სასამართლოების წინაშე მიმდინარე სამართალწარმოებასთან მიმართებით მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფის გამოყენება დამოკიდებულია აღნიშნული სამართალწარმოების სპეციალურ მახასიათებლებზე; ყურადღება უნდა მიექცეს ეროვნულ მართლწესრიგში სამართალწარმოებას მთლიანობაში და, აგრეთვე, სააპელაციო სასამართლოს (Helmens v. Sweden, § 31) ან საკასაციო სასამართლოს როლს (Levages Prestations Services v. France, §§ 44-45; K.D.B. v. the Netherlands, § 41).

საკასაციო სასამართლოს როლის განსაკუთრებული ბუნების გათვალისწინებით, რომელიც საქმის განხილვისას შემოფარგლულია მხოლოდ იმის შემოწმებით თუ რამდენად სწორად იქნა კანონმდებლობა გამოყენებული, პროცედურა შეიძლება უფრო ფორმალური იყოს (Levages Prestations Services v. France, §§ 48). საკასაციო სასამართლოს წინაშე სპეციალიზებული ადვოკატის სავალდებულოობასთან დაკავშირებული მოთხოვნა თავითავად არ ეწინააღმდეგება კონვენციის მე-6 მუხლს (G.L. and S.L. v. France (dec.); Tabor v. Poland, § 42).

შეზღუდვები: როგორც წესი, ფაქტების შეფასება ეროვნული სასამართლოს კომპეტენციას მიეკუთვნება: ევროსასამართლოს ამოცანას არ წარმოადგენს ფაქტებთან დაკავშირებით საკუთარი შეფასებები გააკეთოს (Dombo Beheer B.V. v. the Netherlands, § 31). უფრო მეტიც, მიუხედავად იმისა, რომ მომჩივნებს აქვთ საკუთარი დასკვნების წარდგენის უფლება, რომლებსაც ისინი საქმესთან დაკავშირებით რელევანტურად მიიჩნევენ, მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფი არ უზრუნველყოფს მომჩივნისთვის ხელსაყრელ შედეგს (Andronicou and Constantinou v. Cyprus, § 201).

გამოჩენის თეორია: ევროსასამართლომ ხაზი გაუსვა მართლმსაჯულების ადმინისტრაციის ეფექტიანად გამოჩენის მნიშვნელობას; მნიშვნელოვანია, დავრწმუნდეთ, რომ სამართალწარმოების სამართლიანობა აშკარაა. სტრასბურგის სასამართლომ განაცხადა, რომ სამართალწარმოების მონაწილე მხარეების თვალსაზრისი არ არის გადამწყვეტი; სამართალწარმოების სამართლიანობასთან

დაკავშირებით პირების შიშები შეიძლება ობიექტურად გამართლებული იყოს (Kraska v. Switzerland, § 32). შესაბამისად, საჭიროა გამოკვლეულ იქნეს როგორ განიხილა სასამართლომ საქმე.

სხვა შემთხვევებში, ევროსასამართლომ აღნიშნა, რომ მართლმსაჯულების სამართლიან განხორციელებასთან დაკავშირებით საზოგადოების სენსიტიურობის გაზრდა ამართლებდა მართლმსაჯულების ეფექტიანად აღსრულების გამოჩენისთვის მინიჭებულ მნიშვნელობას (Kress v. France [GC], § 82; Martinie v. France [GC], § 53 ; Menchinskaya v. Russia, § 32). სტრასბურგის სასამართლომ მართლმსაჯულების ეფექტიანად აღსრულების გამოჩენაზე ყურადღება გაამახვილა მოცემულ საქმეებში (see also Vermeulen v. Belgium, § 34; Lobo Machado v. Portugal, § 32).

სასამართლო პრაქტიკა: იმისათვის, რომ მხედველობაში მიიღოს ეროვნული მართლწესრიგი, ეროვნული სამართლის კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ელ პარაგრაფთან შესაბამისობის განხილვისას ევროსასამართლო ყოველთვის დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა სასამართლო პრაქტიკას (Kerojärvi v. Finland, § 42; Gorou v. Greece (No. 2) [GC] § 32). მართლაც, საქმის ზოგადი ფაქტობრივი და სამართლებრივი ფონი არ უნდა დარჩეს მხედველობაში მიღების გარეშე, როდესაც ხდება იმის შეფასება, სამართალწარმოების მხარეებისთვის უზრუნველყოფილი იყო თუ არა სამართლიანი განხილვა (Stankiewicz v. Poland, § 70).

შიდა ხელისუფლებას, ეროვნული უსაფრთხოების ან ტერორიზმის საფუძველზე, არ შეუძლია თავიდან აირიდოს სასამართლოების მიერ ეფექტური კონტროლის განხორციელება: არსებობს ტექნიკა, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს როგორც უსაფრთხოების ლეგიტიმური საკითხის, აგრეთვე პირის პროცედურული უფლებების დაცვისათვის (Dağtekin and Others v. Turkey, § 34).

სამართალწარმოების შედეგიდან პრინციპული დამოუკიდებლობა: მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფის პროცედურული გარანტიები ვრცელდება პროცესის ყველა მონაწილეზე და არა მხოლოდ მათზე, ვინც ეროვნულ სასამართლოებში საქმე წააგო (Philis v. Greece (No. 2), § 45).

სასამართლოს მიერ სააპელაციო სასამართლოსთვის წარდგენილი დასკვნები აშკარად მიზნად ისახავს გადაწყვეტილებაზე გავლენის მოხდენას: მხარეებს უნდა ჰქონდეთ დასკვნებთან მიმართებით კომენტარების გაკეთების საშუალება, მიუხედავად იმისა თუ რა რეალური გავლენა შეიძლება მოახდინოს კომენტარებმა სასამართლოზე და მაშინაც კი, როდესაც დასკვნები არ შეიცავს რაიმე ფაქტს ან არგუმენტს, რომელიც არ იყო მოცემული გასაჩივრებული გადაწყვეტილების

სააპელაციო სასამართლოს(Nideröst-Huber v. Switzerland, §§ 26-32) ან მოპასუხე სახელმწიფოს (APEH Üldözötteinek Szövetsége and Others v. Hungary, § 42) მიერ დაფიქსირებული პოზიციის ფარგლებში.

პირველადი კითხვები: სადაც არსებობს პირველადი მიმართვის მექანიზმი, ეროვნული სასამართლოს უარი, ნებართვა გასცეს პირველადი განხილვის შესახებ მოთხოვნაზე, არღვევს სამართლიანი განხილვის უფლებას (Ullens de Schooten and Rezabek v. Belgium, §§ 57-67, with further references). აღნიშნული უფლება ირღვევა, როდესაც უარი თვითნებურია:

-იქ, სადაც ნებართვა არ გაიცა იმის მიუხედავად, რომ მოქმედი წესები არ ითვალისწინებდა პირველადი მიმართვის პრინციპიდან გამონაკლისს ან რაიმე ალტერნატივას აღნიშნულთან დაკავშირებით;

- როდესაც უარი დაფუძნებულია ისეთ მიზეზებზე, რომელიც არ არის კანონით დადგენილი;

-ან როდესაც ნებართვის გაუცემლობა, ზემოთ ხსენებული წესების შესაბამისად, არ იყო სათანადოდ დასაბუთებული.

შესაბამისად, კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი ნაწილი არ უზრუნველყოფს რაიმე უფლებას იმის თაობაზე, რომ ეროვნულმა სასამართლოებმა საქმე ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს გადასცენ (Dotta v. Italy (dec.)). იყენებს რა ზემოთ ხსენებულ პრეცედენტულ სამართალს, ევროსასამართლო იხილავს, იყო თუ არა უარი თვითნებური (Canela Santiago v. Spain (dec.)).

ცვლილებები ეროვნულ სასამართლო პრაქტიკაში: სამართლებრივი სიცხადისა და ლეგიტიმური მოლოდინის დაცვის მოთხოვნა არ მოიცავს დადგენილ სასამართლო პრაქტიკაზე უფლებას (Unédic v. France, § 74). სასამართლო პრაქტიკის განვითარება, თავისთავად, წინააღმდეგობაში არ მოდის მართლმსაჯულების სათანადოდ ადმინისტრირებასთან, ვინაიდან დინამიური და ევოლუციური მიდგომის გამოუყენებლობა ხელს შეუშლიდა ნებისმიერ რეფორმას ან გაუმჯობესებას (Atanasovski v. "The former Yugoslav Republic of Macedonia", § 38). წინამდებარე გადაწყვეტილებაში ევროსასამართლომ დაადგინა, რომ კარგად დამკვიდრებული სასამართლო პრაქტიკის არსებობა, უზენაეს სასამართლოებს აკისრებდა ვალდებულებას, სასამართლო პრაქტიკიდან გადახვევის შემთხვევაში მიეთითებინა დასაბუთებული მიზეზები აღნიშნული ქმედების გასამართლებლად. მიზეზების მიუთითებლობა დაარღვევს პირის უფლებას სათანადოდ დასაბუთებული

გადაწყვეტილების შესახებ. ზოგიერთ საქმეებში ეროვნული სასამართლო პრაქტიკის ცვლილებამ, რომელიც გავლენას ახდენს განსახილველ სამოქალაქო სამართალწარმოებაზე, შესაძლოა, კონვენციის დარღვევა განაპირობოს (Petko Petkov v. Bulgaria, §§ 32-34).

სასამართლო პრაქტიკის არაერთგვაროვნებასთან დაკავშირებით ევროსასამართლომ ყურადღება გაამახვილა იმგვარი მექანიზმების შექმნის მნიშვნელობაზე, რომლებიც უზრუნველყოფენ სასამართლოების პრაქტიკის თანმიმდევრულობასა და ერთგვაროვნებას (Frimu and Others v. Romania (dec.), §§ 43-44). თუმცა, სასამართლო პრაქტიკის თანმიმდევრულობის უზრუნველყოფას შესაძლოა დრო დაჭირდეს და აღნიშნულ პერიოდში პრაქტიკაში გამოვლენილი შეუსაბამობები შეწყნარებული უნდა იყოს, სამართლებრივი სიცხადის არსებობასთან მიმართებით ექვის წარმოქმნის გარეშე. (Nejdet Şahin and Perihan Şahin v. Turkey [GC], § 83; Albu and Others v. Romania, §§ 36 and 40-43).

კანონის ძალაში შესვლა მაშინ, როდესაც სტრასბურგის სასამართლოს წინაშე, მოპასუხე სახელმწიფოს მონაწილეობით, საქმე კვლავ განხილვაშია: ევროსასამართლო განსაკუთრებით ყურადღებიანია რეტროსპექტული ძალის მქონე კანონმდებლობის გამოყენებასთან დაკავშირებულ საფრთხეებთან მიმართებით; აღნიშნულ კანონმდებლობას გავლენა აქვს სასამართლო გადაწყვეტილების განსაზღვრაზე იმ დავასთან მიმართებით, სადაც სახელმწიფო მხარეს წარმოადგენს. ამ გავლენამ შესაძლოა განსახილველი დავა მოგების პერსპექტივის გარეშე დატოვოს. ნებისმიერი მიზეზი, რომელიც შეიძლება მოყვანილ იქნეს მსგავსი ღონისძიების გასამართლებლად, დაწვრილებით უნდა შეისწავლოს (National & Provincial Building Society, Leeds Permanent Building Society and Yorkshire Building Society v. the United Kingdom, § 112). პრინციპში, სამოქალაქო საქმეებში კანონმდებლობას არ ეკრძალება მიიღოს ახალი რეტროსპექტული დებულებები, რათა დაარეგულიროს არსებული კანონებიდან გამომდინარე უფლებები. თუმცა, კონვენციის მე-6 მუხლი კრძალავს კანონმდებლობის ნებისმიერი ხასიათის ჩარევას მართლმსაჯულების აღსრულებაში, რომელიც მიზნად ისახავს სასამართლო გადაწყვეტილებაზე გავლენის მოხდენას, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესა არსებობს საზოგადოებრივი ინტერესიდან გამომდინარე მყარი საფუძვლები (Zielinski and Pradal and Gonzalez and Others v. France [GC], § 57; Scordino v. Italy (No. 1) [GC], § 126).

ევროსასამართლომ დარღვევა დაადგინა ქვემოთ მოყვანილ შემთხვევებში:

-კანონმდებლობის მეშვეობით განხორციელებული ჩარევა, რათა, სახელმწიფოს სასარგებლოდ, გავლენა მოეხდინათ საქმის საბოლოო გადაწყვეტილებაზე- ჩარევა იმ დროს განხორციელდა, როდესაც სახელმწიფოს მონაწილეობით ევროსასამართლოს წინაშე დავა ცხრა წლის განმავლობაში მიმდინარეობდა და როდესაც აპლიკანტებს ხელთ ეპყრათ საბოლოო, აღსასრულებელი გადაწყვეტილება სახელმწიფოს წინააღმდეგ (Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece, §§ 49-50);

- კანონმდებლობა, რომელიც გადამწყვეტ გავლენას ახდენდა საქმის საბოლოო შედეგზე, სახელმწიფოს სასარგებლოდ (Zielinski and Pradal and Gonzalez and Others v. France, [GC], § 59);

-საკასაციო სასამართლოს წინაშე მიმდინარე სამართალწარმოების გადამწყვეტ მომენტში, კანონის მიღება, რომელიც პრაქტიკული მიზნებისათვის გადაჭრიდა მნიშვნელოვან საკითხებს და სამართალწარმოების გაგრძელებას აზრს უკარგავდა;

- სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომელიც, დამატებით, ეყრდნობოდა კანონს, რომელიც სამართალწარმოების მიმდინარეობის დროს მიიღეს და რომელიც გავლენას ახდენდა სამართალწარმოების შედეგზე (Anagnostopoulos and Others v. Greece, §§ 20-21).

თუმცა, კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფი ვერ იქნება იმგვარად განმარტებული, რომ იგი კრძალავს ხელისუფლების ორგანოს მხრიდან ნებისმიერ ჩარევას იმ მიმდინარე სამართალწარმოებაში, სადაც ეს უკანასკნელი მხარეს წარმოადგენს. ევროსასამართლომ, სხვა შემთხვევებში, დაადგინა, რომ დასკვნები, რომელთაც ეყრდნობოდა მოპასუხე სახელმწიფო, ეფუძნებოდა საზოგადოებრივი ინტერესის მოტივებს, რომელიც მოითხოვდა კანონის უკუძალის გამოყენების გამართლებას (National & Provincial Building Society, Leeds Permanent Building Society and Yorkshire Building Society v. the United Kingdom, § 112; Forrer-Niedenthal v. Germany, § 64; OGISInstitut Stanislas, OGEC Saint-Pie X and Blanche de Castille and Others v. France, §§ 71-72; EEG-Slachthuis Verbist Izegem v. Belgium (dec.))

აღნიშნული პრაქტიკა, აგრეთვე, ვრცელდება ისეთ საქმეებზე, სადაც სახელმწიფო, მიუხედავად იმისა, რომ არ არის დავის მონაწილე, საკანონმდებლო ხელისუფლების მეშვეობით, სამართალწარმოებას იურიდიული ძალის არ მქონედ გადააქცევს (Ducret v. France, §§ 33-42).

სხვა სახის საკანონმდებლო ჩარევა:

-კანონი შეიძლება საქმის წარმოების დაწყებამდე (Organisation nationale des syndicats d'infirmiers libéraux (O.N.S.I.L.) v. France (dec.)) ან დასრულების შემდეგ (Preda and Dardari v. Italy (dec.)) მიიღოს, რაც არ წარმოშობს მე-6 მუხლიდან გამომდინარე საკითხს;

- ზოგადი კანონმდებლობის მიღებას შესაძლოა, დანამდვილებით არასახარბიელო შედეგი ჰქონდეს დავის მონაწილე მხარეებისთვის, თუმცა რეალურად მისი მიღების მიზანი არ იყოს მიმდინარე სასამართლო პროცესზე გავლენის მოხდენა; ამით აღნიშნული კანონის მიღება ხელყოფს კანონის უზენაესობის პრინციპს (Gorraiz Lizarraga and Others v. Spain, § 72);

-სამართალწარმოების მიმდინარეობის დროს, სასამართლო პროცესზე ზეგავლენის მოხდენის განზრახვის გარეშე, კანონი შეიძლება არაკონსტიტუციურად იქნეს მიჩნეული (Dolca v. Romania (dec.)).

უზენაესი სასამართლოს წინაშე მიმდინარე დავის მონაწილეებისთვის „ეროვნული იურიდიული სამსახურის დამოუკიდებელი წევრის“ დასკვნის გადაუცემლობა: Vermeulen v. Belgium, Van Orshoven v. Belgium; K.D.B. v. the Netherlands - მთავარი პროკურორი/გენერალური პროკურორი: Göç v. Turkey [GC]; Lobo Machado v. Portugal – მთავრობის კომისარი: Kress v. France; Martinie v. France [GC], და ასეთ დასკვნაზე პასუხის გაცემის შესაძლებლობის არ ქონა: ბევრი მოპასუხე სახელმწიფო ამტკიცებდა, რომ ეროვნული იურიდიული სამსახურის წევრები არც სამართალწარმოების მხარეები იყვნენ და არც მხარეთა მოკავშირეები ან მოწინააღმდეგეები, თუმცა ევროსასამართლომ დაადგინა, რომ ყურადღება უნდა მიექცეს სამართალწარმოებაში აღნიშნული პირების როლს, კერძოდ, მათ მიერ წადგენილი დასკვნების შინაარსსა და ეფექტს (Vermeulen v. Belgium, § 31; Kress v. France [GC], § 71).

სტრასბურგის სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა შეჯიბრებითი სამართალწარმოების მნიშვნელობა იმ საქმეებში, სადაც სამოქალაქო საქმესთან დაკავშირებული ეროვნული იურიდიული სამსახურის დამოუკიდებელი წევრის დასკვნები, წინასწარ არ გადაეცა მხარეებს, რამაც მათ პასუხის გაცემის შესაძლებლობა ჩამოართვა (Vermeulen v. Belgium, § 33; Lobo Machado v. Portugal, § 31; Van Orshoven v. Belgium, § 41; Göç v. Turkey [GC], §§ 55-56; Kress v. France, § 76; Immeubles Groupe Kossier v. France, § 26).

ეროვნული იურიდიული სამსახურის ზემოთ ხსენებული წევრების მიერ საქმის განხილვაში მონაწილეობის მიღება ან უბრალოდ მათი სასამართლო პროცესზე

დასწრება, „აქტიური“ თუ „პასიური“ როლით, მათ მიერ საქმესთან დაკავშირებით საჯაროდ საკუთარი მოსაზრების დაფიქსირების შემდეგ, დაგმოზილ იქნა (Vermeulen v. Belgium, § 34; Lobo Machado v. Portugal, § 32; Kress v. France, § 87). აღნიშნული პრეცედენტული სამართალი დიდწილად ეფუძნება მართლმსაჯულების აღსრულების გამოჩენის თეორიას (Martinie v. France [GC], § 53).

გამოკვლევულ უნდა იქნეს სამართალწარმოების მიმდინარეობის გარემოებები, კერძოდ, საქმის განხილვა რამდენად იყო შეჯიბრებითი და რამდენად შეესაბამებოდა მხარეთა თანასწორობის პრინციპს (შეადარე Kress v. France, § 76, and Göç v. Turkey §§ 55-57), რათა დადგინდეს რა იყო პრობლემის განმაპირობებელი ფაქტორი - დავის მონაწილის ქცევა, სახელმწიფოს დამოკიდებულება თუ მოქმედი კანონმდებლობა (Fretté v. France, §§ 49-51).

ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს წინაშე საქმის წარმოებისთვის: *Coöperatieve Producentenorganisatie van de Nederlandse Kokkelvisserij U.A. v. the Netherlands* (dec.).

შეზღუდვები:

-მხარეთა თანასწორობის უფლება არ მოიცავს მხარის უფლებას, სასამართლო პროცესამდე, გაეცნოს იმ დოკუმენტებს, რომლებიც მეორე მხარისთვის ან საქმის განმხილველი მოსამართლისთვის ჯერ არ არის ცნობილი (Kress v. France, § 73);

-აზრი არ აქვს ისეთი უფლების აღიარებას, რომელსაც არ აქვს რეალური გავლენა: აღნიშნულ ფაქტს იმ შემთხვევაში ექნებოდა ადგილი თუ კონვენციით გათვალისწინებულ უფლებას არ ექნებოდა საქმის შედეგზე გავლენა, ვინაიდან მიღებული სამართლებრივი გადაჭრის გზა იურიდიულ გასაჩივრებას არ ექვემდებარებოდა.

გ) მეოთხე ინსტანცია

(i) ზოგადი პრინციპები

ევროსასამართლოსთვის წარდგენილი საჩივრების ერთი კონკრეტული კატეგორია შედგება „მეოთხე ინსტანციის“ სახელით ცნობილი საჩივრებისგან. აღნიშნული ტერმინი, რომელიც კონვენციის ტექსტში არ ფიგურირებს და პრეცედენტული სამართლის მეშვეობით დამკვიდრდა, გარკვეულწილად პარადოქსულია, ვინაიდან იგი აქცენტს აკეთებს იმაზე, რაც სასამართლო არ არის: ევროსასამართლო არ წარმოადგენს სააპელაციო სასამართლოს ან სასამართლოს, რომელიც შეცვლის

კონვენციის ხელშემკვრელი სახელმწიფოების სასამართლოების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებას ან ხელახლა განიხილავს აღნიშნულ საქმეებს; სტრასბურგის სასამართლო, აგრეთვე, ვერ გადასინჯავს საქმეს იმავე გზით, როგორც უზენაესი სასამართლო. ამრიგად, მეოთხე ინსტანციის საჩივრები არასწორი წარმოდგენებისგან მომდინარეობს.

პირველ რიგში, ხშირად ევროსასამართლოს როლსა და კონვენციით დადგენილ სასამართლო მექანიზმთან მიმართებით მომჩივნების მხრიდან არასწორ შეხედულებებს აქვს ადგილი. ევროსასამართლოს როლი არ არის ეროვნული სასამართლოების ჩანაცვლება; მისი უფლებამოსილება შემოფარგლულია კონვენციასთან მიერთებისას ხელშემკვრელი სახელმწიფოების მიერ აღებული ადამიანის უფლებათა ვალდებულებების შესრულების შემოწმებით. გარდა ამისა, მონაწილე სახელმწიფოების სამართლებრივ სისტემაში პირდაპირ ჩარევის უფლებამოსილების არქონისას, ევროსასამართლომ პატივი უნდა სცეს მოცემულ სამართლებრივ სისტემებს. ეს იმას ნიშნავს, რომ ევროსასამართლოს ამოცანა არ არის გაუმკლავდეს ეროვნული სასამართლოს მიერ სავარაუდოდ დაშვებულ სამართლებრივ ან ფაქტობრივ შეცდომებს, მანამ სანამ აღნიშნული შეცდომები არ დაარღვევენ კონვენციით გათვალისწინებულ უფლებებსა და თავისუფლებებს. სტრასბურგის სასამართლომ შესაძლოა თავად არ შეაფასოს ფაქტები, რომლებმაც ეროვნული სასამართლო სხვაგვარი გადაწყვეტილების მიღებამდე მიიყვანა. სხვაგვარად რომ ყოფილიყო, ევროსასამართლო იქნებოდა მესამე ან მეოთხე ინსტანციის სასამართლო, რაც უგულვებელყოფდა მის მოქმედებებთან მიმართებით დაწესებულ შეზღუდვებს (García Ruiz v. Spain [GC], § 28).

მეორე რიგში, ხშირად არსებობს გაუგებრობა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფით გათვალისწინებული ტერმინის - „სამართლიანი“, ზუსტ მნიშვნელობასთან დაკავშირებით. მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფით მოთხოვნილი „სამართლიანობა“ არის არა „მატერიალურ-სამართლებრივი“ სამართლიანობა (კონცეფცია, რომელიც ნაწილობრივ სამართლებრივი, ნაწილობრივ ეთიკურია და რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მხოლოდ საქმის განმხილველი სასამართლოს მიერ), არამედ „პროცედურული“ სამართლიანობა. კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფი უზრუნველყოფს მხოლოდ „პროცედურულ“ სამართლიანობას, რომელიც პრაქტიკული თვალსაზრისით გულისხმობს შეჯიბრებით სასამართლო პროცესს, სადაც მხარეები წარადგენენ საკუთარ პოზიციებს და სასამართლოს წინაშე თანაბარ პირობებში არიან (Star Cate Epilekta Gevmata and Others v. Greece (dec.)). სამართალწარმოების სამართლიანობა

ყოველთვის ფასდება მთლიანად მისი შემოწმებით, ამდენად იზოლირებული უსწორობა შეიძლება არ იყოს საკმარისი, რათა სამართალწარმოება მთლიანობაში არასამართლიანად იქნეს მიჩნეული (*Miroļubovs and Others v. Latvia*, § 103).

გარდა ამისა, ევროსასამართლო პატივს სცემს ევროპის სამართლისა და სასამართლო სისტემების მრავალფეროვნებას; სტრასბურგის სასამართლოს ამოცანა არ არის მათი სტანდარტიზაცია. ისევე როგორც მისი ამოცანა არ არის შეამოწმოს ეროვნული სასამართლების გადაწყვეტილებების სისწორე, როდესაც არ არსებობს თვითნებობასთან დაკავშირებული მტკიცებულებები (*Nejdet Şahin and Perihan Şahin v. Turkey* [GC], §§ 68, 89 and 94).

(ii) ევროსასამართლოს ზედამხედველობის ფარგლები და შეზღუდვები

ევროსასამართლო ყოველთვის აცხადებდა, რომ საერთოდ მისი ამოცანა არ არის ეროვნული სასამართლოების მიერ სავარაუდოდ დაშვებული ფაქტობრივი ან სამართლებრივი შეცდომის გამოსწორება, სანამ აღნიშნული შეცდომები არ დაარღვევს კონვენციით განმტკიცებულ უფლებებსა და თავისუფლებებს (*García Ruiz v. Spain* [GC], § 28; *Perez v. France* [GC], § 82; გადაწყვეტილებაში საქმეზე *Dulaurans v. France* (§ 38) ევროსასამართლომ „გადაწყვეტილებაში არსებული აშკარა შეცდომის“ გამო კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფის დარღვევა დაადგინა; თუმცა, შეადარე *Société anonyme d'habitations à loyers modérés terre et famille v. France* (dec.))

ეს ნიშნავს, რომ ევროსასამართლომ, როგორც წესი, შესაძლოა, არ იმსჯელოს ეროვნული სასამართლოების დასკვნებთან დაკავშირებით ქვემოთ მოცემულ საკითხებზე:

საქმეზე ფაქტების დადგენა: ევროსასამართლოს არ შეუძლია ეჭვქვეშ დააყენოს ეროვნული სასამართლოების დასკვნები ფაქტებთან მიმართებით, როდესაც ისინი არასწორი და აშკარად თვითნებურია (*García Ruiz v. Spain* [GC], §§ 28-29).

ეროვნული კანონმდებლობის გამოყენება და განმარტება: პირველ ყოვლისა, ეროვნულმა სასამართლოებმა უნდა გადაჭრან ეროვნული კანონმდებლობის განმარტების პრობლემა (*Perez v. France* [GC], § 82) და არა სტრასბურგის სასამართლომ, რომლის როლი იმის დადგენაა თუ რამდენად შესაბამისია ზემოთ ხსენებული განმარტების შედეგი ევროკონვენციასთან (*Nejdet Şahin and Perihan Şahin v. Turkey* [GC], § 49).

მტკიცებულების დასაშვებობა და შეფასება: კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფი მოიცავს პროცესუალურ დონეზე მტკიცებულების ადმინისტრაციას.

მტკიცებულების დასაშვებობა ან ის გზა თუ როგორ უნდა შეფასდეს იგი, პირველ ყოვლისა ეროვნული სასამართლოების კომპეტენციაა; ეროვნული სასამართლოების ამოცანაა შეაფასონ მათ წინაშე არსებული მტკიცებულებები (García Ruiz v. Spain [GC], § 28; Farange S.A. v. France (dec.)).

ამრიგად, კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფი ევროსასამართლოს შესაძლებლობას არ აძლევს ეჭვქვეშ დააყენოს სამოქალაქო დავის შედეგის სამართლიანობა, როდესაც უფრო ხშირ შემთხვევაში ერთი მხარე იგებს და მეორე აგებს.

კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ელი პარაგრაფის საფუძველზე წარდგენილ „მეოთხე ინსტანციის“ საჩივარს ევროსასამართლო არ დააკმაყოფილებს იმის გამო, რომ განმცხადებელი სარგებლობდა შეჯიბრებითი პროცესით; აგრეთვე, მომჩივანს სამართალწარმოების სხვადასხვა ეტაპზე შეეძლო საქმისთვის რელევანტური არგუმენტებისა და მტკიცებულებების წარდგენა; მეორე მხარის მიერ წარდგენილი არგუმენტებისა და მტკიცებულებების ეფექტურად გასაჩივრება; ყველა მისი არგუმენტი, რომელიც, ობიექტურად, საქმის გადაწყვეტისთვის მნიშვნელოვანი იყო სასამართლოებმა სათანადოდ მოისმინეს და განიხილეს; სადავო გადაწყვეტილების ფაქტობრივი და სამართლებრივი მიზეზები დეტალურად იყო მოცემული; და შესაბამისად, სამართალწარმოება მთლიანობაში სამართლიანი იყო (García Ruiz v. Spain [GC], § 29). „მეოთხე ინსტანციის“ საჩივრების უმეტესობა დაუშვებლად ცხადდება *de plano* ერთი ან სამი მოსამართლისგან შემდგარი კომიტეტის მიერ (კონვენციის 27-ე და 28-ე მუხლები). შედარებისთვის, იხილეთ, მაგალითად, Donadzé v. Georgia, § 35.

(iii) ეროვნული სასამართლო პრაქტიკის შესაბამისობა

მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფი არ უზრუნველყოფს სასამართლო პრაქტიკის თანმიმდევრულობის შეძენილ უფლებას. სასამართლო პრაქტიკის განვითარება, თავისთავად, არ არის მართლმსაჯულების სათანადოდ აღსრულების საწინააღმდეგო, ვინაიდან დინამიური და ევოლუციური მიდგომის გამოყენებლობა ხელს შეუშლიდა ნებისმიერ რეფორმას ან გაუმჯობესებას (Nejdet Şahin and Perihan Şahin v. Turkey [GC], § 58).

პრინციპში, ევროსასამართლოს როლი არ არის ეროვნული სასამართლოების მიერ მიღებული სხვადასხვა გადაწყვეტილებების შედარება, მაშინაც კი, როდესაც ერთი

შეხედვით საქმეები ერთმანეთთან დაკავშირებული ჩანს. ევროსასამართლომ პატივი უნდა სცეს ეროვნული სასამართლოების დამოუკიდებლობას. სასამართლო პრაქტიკაში განსხვავებულობა არის ნებისმიერი სასამართლო სისტემის თანდაყოლილი შედეგი, რომელიც ეფუძნება სასამართლოსა და სააპელაციო სასამართლოს ჩარჩოს, რომელთა უფლებამოსილება ვრცელდება მათი ტერიტორიული იურისდიქციის ფარგლებში. ეს, თავისთავად, ვერ ჩაითვლება კონვენციის საწინააღმდეგოდ (*Santos Pinto v. Portugal*, § 41). გარდა ამისა, „განსხვავებულობა“ ვერ იარსებებს, როდესაც ფაქტობრივი მოცემულობები ობიექტურად სხვადასხვაა (*Uçar v. Turkey (dec.)*).

თუმცა, არსებობს შემთხვევები, როდესაც სასამართლო პრაქტიკის განსხვავებულობა იწვევს მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფის დარღვევას. აქ ევროსასამართლოს მიდგომა განსხვავდება იმის მიხედვით, განსხვავებული სასამართლო პრაქტიკა ერთი და იგივე სასამართლო განშტოებაში არსებობს თუ სხვადასხვა სასამართლო განშტოებებს შორის, რომლებიც ერთმანეთისგან აბსოლუტურად დამოუკიდებელნი არიან.

პირველ რიგში, განსხვავებულ გადაწყვეტილებებს აქვეყნებს ეროვნული სისტემაში მოქმედი ერთადერთი უზენაესი სასამართლო ან სხვადასხვა სასამართლოები სამართლებრივი სისტემის იმავე განშტოებაში, რომლებიც გადაწყვეტილებას ბოლო ინსტანციაში იღებენ. ამ შემთხვევებში კონფლიქტური გადაწყვეტილებების არსებობამ შესაძლოა, შექმნას სამართლებრივი გაურკვევლობა, რაც შეამცირებს საზოგადოების ნდობას სასამართლო სისტემის მიმართ, მაშინ, როდესაც ეს ნდობა კანონის უზენაესობაზე დაფუძნებული სახელმწიფოს ერთ-ერთი მთავარი კომპონენტია. ევროსასამართლო სამართლებრივი სიცხადის არარსებობის საკითხს თითოეულ კონკრეტულ საქმეზე განიხილავს, ძირითადად სამ კრიტერიუმზე დაყრდნობით:

ა) სასამართლო პრაქტიკაში არსებული განსხვავებულობა რამდენად ღრმა და ხანგრძლივია;

ბ) ეროვნული კანონმდებლობა ითვალისწინებს თუ არა მექანიზმებს, რომლებსაც შეუძლია შეუსაბამოების აღმოფხვრა; და

გ) გამოყენებული იქნა თუ არა ზემოხსენებული მექანიზმები და რა შედეგი ჰქონდა მის გამოყენებას. კონვენციის ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს აქვთ ვალდებულება, მათი სამართლებრივი სისტემა იმგვარად მოაწესრიგონ, რომ თავიდან აირიდონ განსხვავებული გადაწყვეტილებების მიღება და, შესაბამისი პროცედურული

საშუალებების მეშვეობით, გადაჭრან ნებისმიერი სერიოზული წინააღმდეგობა (Beian v. Romania (No. 1), §§ 37 et 39; Nejdet Şahin and Perihan Şahin v. Turkey [GC], §§ 56-57 and 80).

დამატებითი კრიტერიუმი, რომელსაც სასამართლო მხედველობაში იღებს, არის შემდეგი გარემოება - შეუსაბამობას ერთ საქმეზე ჰქონდა ადგილი თუ მან გავლენა მოახდინა დიდი რაოდენობით ადამიანზე (Albu and Others v. Romania, § 38).

მეორე რიგში, განსხვავებული გადაწყვეტილებები მიიღება საბოლოო ინსტანციის სასამართლოების ორი სხვადასხვა სამართლებრივი სისტემის შტოს ფარგლებში, თითოეული მათგანი საკუთარი, დამოუკიდებელი უზენაესი სასამართლოს მიერ, რომელიც საერთო სამართლებრივ იერარქიას არ ექვემდებარება. კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფი არ მოითხოვს გადასინჯვის ვერტიკალური მექანიზმის ან საერთო მარეგულირებელი ორგანოს (როგორცაა სასამართლო იურისდიქციის დავები) არსებობას. სხვადასხვა სასამართლო შტოების სასამართლო სისტემაში, სადაც რამდენიმე უზენაესი სასამართლო თანაარსებობს და ისინი ვალდებულნი არიან კანონის განმარტება ერთსა და იმავე დროს, პარალელურად, გააკეთონ, სასამართლო პრაქტიკის თანმიმდევრულობას დრო ჰქონდეს; ამ პერიოდში გამოვლენილი შეუსაბამობები შეწყნარებულ უნდა იქნეს სამართლებრივი სიცხადისთვის ძირის გამოთხრის გარეშე. ამდენად, ორმა სასამართლომ, მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფის დარღვევის გარეშე, საკუთარი იურისდიქციის ფარგლებში, სხვადასხვა საქმეების განხილვისას, მსგავსი ფაქტობრივი გარემოებებისგან წარმოშობილი ერთი და იგივე სამართლებრივი საკითხი შეიძლება განსხვავებულად გადაწყვიტოს, თუმცა მაინც რაციონალური და დასაბუთებული გადაწყვეტილება მიიღოს (Nejdet Şahin and Perihan Şahin v. Turkey [GC], §§ 81-83 & 86).

დ) შეჯიბრებითი სამართალწარმოება

შეჯიბრებითობის პრინციპი: სამართლიანი სასამართლოს კონცეფცია შედგება შეჯიბრებითი პროცესის ფუნდამენტალური უფლებისაგან.

შეჯიბრებითი პროცესის უფლებიდან გამომდინარე მოთხოვნები სამოქალაქო და სისხლის სამართლის საქმეზე, ძირითადად, ერთი და იგივეა (Werner v. Austria, § 66).

დროის ეკონომიურობისა და სამართალწარმოების დაჩქარების სურვილი არ ამართლებს ისეთი ფუნდამენტური უფლების უგულვებელყოფას, როგორცაა შეჯიბრებითი სამართალწარმოების უფლება (Nideröst-Huber v. Switzerland, § 30).

შინაარსი: შეჯიბრებითი პროცესის უფლება ნიშნავს სამოქალაქო და სისხლის სამართლის საქმის მონაწილე მხარეების უფლებას, გაიციონ და კომენტარები გააკეთონ ყველა წარდგენილი მტკიცებულების ან დასკვნის შესახებ, რათა გავლენა მოახდინონ სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე (Ruiz-Mateos v. Spain, § 63; McMichael v. The United Kingdom, § 80; Vermeulen v. Belgium, § 33; Lobo Machado v. Portugal, § 31; Kress v. France [GC], § 74). აღნიშნული მოთხოვნა შეიძლება გავრცელდეს საკონსტიტუციო სამართალწარმოებაზეც (Milatova v. the Czech Republic, §§ 63-66; Gaspari v. Slovenia, § 53).

-სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე რეალური გავლენა მცირე მნიშვნელობისაა (Nideröst-Huber v. Switzerland, § 27; Ziegler v. Switzerland, § 38);

- შეჯიბრებითი პროცესის უფლება დამაკმაყოფილებელ პირობებში უნდა განხორციელდეს: სამართალწარმოების მხარეს უნდა ჰქონდეს სასამართლოს წინაშე არსებული მტკიცებულებების გაცნობის შესაძლებლობა, ისევე, როგორც მის შინაარსსა და ავთენტურობასთან დაკავშირებით შესაბამისი ფორმით და გონივრული დროის განმავლობაში კომენტარის გაკეთების საშუალება (Křemář and Others v. the Czech Republic, § 42; Immeubles Groupe Kosser v. France, § 26), საჭიროების შემთხვევაში საქმის გადადების მეშვეობით (Yvon v. France § 39);

-მხარეებს უნდა ჰქონდეთ შესაძლებლობა, ცნობილი გახადონ ნებისმიერი მტკიცებულება, რომელიც მათი პოზიციის გასამყარებლად არის საჭირო (Clinique des Acacias and Others v. France, § 37);

-სასამართლომ პატივი უნდა სცეს შეჯიბრებითობის პრინციპს (Clinique des Acacias and Others v. France, § 38; compare Andret and Others v. France (dec.), აღნიშნულ საქმეში საკასაციო სასამართლომ მხარეებს აცნობა, რომ ახალი არგუმენტები მხედველობაში მიიღებოდა და აპლიკანტებს ჰქონდათ შესაძლებლობა საკასაციო სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღებამდე წარმოედგინათ პასუხები);

-მხოლოდ დავის მოდავე მხარეები გადასაწყვეტია, მეორე მხარის მიერ წარმოდგენილი დოკუმენტი ან მოწმის ჩვენება საჭიროებს თუ არა საპასუხო კომენტარს. მართლმსაჯულების საქმიანობის მიმართ სამართალწარმოების მონაწილეების ნდობა დაფუძნებულია იმის ცოდნაზე, რომ მათ საქმეში არსებული ყველა დოკუმენტის შესახებ აზრის გამოთქმის უფლება (მათ შორის სასამართლოს მიერ საკუთარი შუამდგომლობით მოპოვებული დოკუმენტების თაობაზე: K.S. v. Finland, § 22) (Nideröst-Huber v. Switzerland, § 29; Pellegrini v. Italy, § 45).

დოკუმენტების ან მტკიცებულებების გაუმყდავენებლობის შედეგად შეჯიბრებითი პროცესის უფლების დარღვევის მაგალითები:

-ბავშვის განთავსებასთან დაკავშირებულ სამართალწარმოებაში, სოციალური მომსახურების სააგენტოს დასკვნის საიდუმლოდ შენახვა, სადაც მოცემული იყო რეკომენდაციები და რომელიც შეიცავდა ინფორმაციას საქმის გარემოებებსა და ბავშვთან დაკავშირებით, მიუხედავად იმისა, რომ მშობლებს საქმის განხილვაზე ეცნობათ სოციალური მომსახურების დადებითი პასუხის შესახებ (McMichael v. the United Kingdom, § 80);

-პროკურორის მიერ წარდგენილი მტკიცებულების საიდუმლოდ შენახვა, მიუხედავად იმისა იგი იყო თუ არა საქმეში მონაწილე „მხარე“; ვინაიდან , თავისი ფუნქციებიდან გამომდინარე მინიჭებული უფლებამოსილების მეშვეობით, იგი იმგვარ პოზიციაში იყო, რომ შეეძლო გავლენა მოეხდინა სასამართლოს გადაწყვეტილებაზე ისე, რომ მომჩივანი არასახარბიელო მდგომარეობაში აღმოჩენილიყო (Ferreira Alves v. Portugal (No. 3), §§ 36-39);

-დაბალი ინსტანციის მიერ სააპელაციო სასამართლოსთვის გაკეთებული მითითება, რომელიც მიზნად ისახავდა ამ უკანასკნელის გადაწყვეტილებაზე გავლენის მოხდენას, მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნულ მითითებაში მოცემული არ იყო რაიმე ახალი ფაქტი ან არგუმენტი (Ferreira Alves v. Portugal (No. 3), § 41);

-უშუალოდ მოსამართლეების მიერ მოპოვებული მტკიცებულებების გაუმყდავენებლობა, რომლებიც საქმის არსებით ნაწილთან დაკავშირებით დასაბუთებულ მოსაზრებებს შეიცავდა (K.S. v. Finland, §§ 23-24).

შეზღუდვა: შეჯიბრებითი სასამართლოს უფლება არ არის აბსოლუტური და მისი ფარგლები შეიძლება განსხვავდებოდეს საქმის კონკრეტული მახასიათებლებიდან გამომდინარე (Hudakova and others v. Slovakia, §§ 26-27). შეჯიბრებითობის პრინციპი არ მოითხოვს, რომ თითოეულმა მხარემ ოპონენტს გადასცეს დოკუმენტები, რომლებიც მანამდე სასამართლოს წინაშე არ ყოფილა წარდგენილი (Yvon v. France, § 38). იგი, აგრეთვე, არ მოითხოვს მემორანდუმის წარდგენას, რომელიც საქმის შედეგზე გავლენას ვერ ახდენს (Asnar v. France (no. 2), § 26).

ე) მხარეთა თანასწორუფლებიანობა

სამართლიანი სასამართლოს ფართო კონცეფცია მოიცავს „მხარეთა თანასწორობის“ პრინციპს. „მხარეთა თანასწორობის“ პრინციპი, მხარეებს შორის „სამართლიანი

ბალანსის” გაგებით, ვრცელდება როგორც სამოქალაქე, ასევე სისხლის სამართლის საქმეებზე (Feldbrugge v. the Netherlands, § 44).

შინაარსი: მხარეებს შორის „სამართლიანი ბალანსის” შენარჩუნება: მხარეთა თანასწორობა გულისხმობს იმას, რომ თითოეულ მხარეს უნდა ჰქონდეს მისი საქმის, მათ შორის, მტკიცებულების, წარმოდგენის გონივრული შესაძლებლობა ისეთ პირობებში, რომელიც მას მოწინააღმდეგე მხარესთან შედარებით ცუდ პოზიციაში არ ჩააყენებს: Dombo Beheer B.V. v. the Netherlands, § 33.

-დაუშვებელია მხარემ სასამართლოს წარუდგინოს დოკუმენტები და ამის თაობაზე მეორე მხარემ არ იცოდეს; მას უნდა მიეცეს აღნიშნულ მასალასთან დაკავშირებით კომენტარის გაკეთების შესაძლებლობა. მხოლოდ მხარეების გადასაწყვეტია საჭიროებს თუ არა წარდგენილი დოკუმენტების საპასუხო რეაქციას (APEH Üldözötteinek Szövetsége and Others v. Hungary, § 42);

-თუმცა, თუ სასამართლოსთვის წარდგენილი დოკუმენტები არ გადაეცემა არცერთ მხარეს დაირღვევა არა მხარეთა თანასწორობის უფლება, არამედ სამართალწარმოების სამართლიანობა (Nideröst-Huber v. Switzerland, §§ 23-24; Clinique des Acacias and Others v. France, §§ 36-37).

მხარეთა თანასწორობის პრინციპის დარღვევის მაგალითები:

-მხარის საჩივარი არ ჩაბარდა მეორე მხარეს, რომელსაც, შესაბამისად, არ ჰქონდა პასუხის გაცემის შესაძლებლობა (Beer v. Austria, § 19);

-ორი მთავარი მოწმიდან მხოლოდ ერთ-ერთის დაკითხვის ნებართვა გაიცა (Dombo Beheer B.V. v. the Netherlands, §§ 34-35);

- მოპასუხე მხარე, შესაბამისი ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანი უპირატესობით სარგებლობდა, სამართალწარმოებაში იკავებდა დომინანტურ პოზიციას და სასამართლოს გადაწყვეტილებასთან მიმართებით მას დიდი გავლენა ჰქონდა (Yvon v. France, § 37);

-ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ მოცემული მიზეზები ძალიან მოკლე და ზოგადი იყო, რათა მომჩივანი დასაბუთებულად შეპასუხებოდა მათ შეფასებას; ამასთანავე, სასამართლომ მომჩივანს საკუთარი პოზიციის გამამყარებელი არგუმენტების წარმოდგენის ნებართვა არ მისცა (Hentrich v. France, § 56);

- ერთ-ერთი მხარისთვის უფალო სამართლებრივ დახმარებაზე უარმა, მას ჩამოართვა სასამართლოს წინაშე საკუთარი პოზიციის ეფექტურად წარმოჩენის შესაძლებლობა, როდესაც მოწინააღმდეგე მხარე საკმაოდ შეძლებული იყო (*Steel and Morris v. the United Kingdom*, § 72);

- გადაწყვეტილებაში საქმეზე *Martinie v. France [GC] (§ 50)*, ევროსასამართლომ მიიჩნია, რომ აუდიტის სასამართლოს წინაშე საქმის წარმოებისას, სახელმწიფოს წარმომადგენლის პოზიციის საფუძველზე, მხარეებს შორის არასამართლიან დისბალანსს ჰქონდა ადგილი: მეორე მხარისგან განსხვავებით, სახელმწიფოს წარმომადგენელი ესწრებოდა საქმის განხილვას; მას წინასწარ ეცნობა მომხსენებელი მოსამართლის მოსაზრება; სასამართლო პროცესზე მოისმინა არგუმენტები; მიიღო მონაწილეობა სამართალწარმოებაში და მიეცა საკუთარი პოზიციის წარდგენის შესაძლებლობა, მეორე მხარის მიერ საპირისპირო არგუმენტების მოსმენის გარეშე; აღნიშნული დისბალანსი განპირობებული იყო იმ ფაქტით, რომ სასამართლო სხდომა არ იყო საჯარო;

- სამართალწარმოებაში ჩაერია პროკურორი, მომჩივნის ოპონენტის არგუმენტების მხარდაჭერის გზით (*Menchinskaya v. Russia*, §§ 35-39).

5. საჯარო განხილვა

1. საჯარო განხილვა

სამოქალაქო უფლებათა და მოვალეობათა განსაზღვრისას ... ყველას აქვს გონივრულ ვადაში მისი საქმის სამართლიანი და საქვეყნო განხილვის უფლება ... დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს მიერ. სასამართლო გადაწყვეტილება ცხადდება საქვეყნოდ, თუმცა მთელ სასამართლო პროცესზე ან მის ნაწილზე პრესა და საზოგადოება შეიძლება არ დაუშვან, დემოკრატიულ საზოგადოებაში მორალის, საზოგადოებრივი წესრიგის ან ეროვნული უშიშროების ინტერესებიდან გამომდინარე, აგრეთვე, როდესაც ამას მოითხოვს არასრულწლოვანთა ინტერესები ან მხარეთა პირადი ცხოვრების დაცვა, ან რამდენადაც, სასამართლოს აზრით, ეს მკაცრად აუცილებელია განსაკუთრებული გარემოებების არსებობისას, როდესაც საქვეყნობა ზიანს მიაყენებდა მართლმსაჯულების ინტერესებს.

მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფი შეეხება სასამართლო პროცესის საჯარო განხილვის უფლებას. ეს მოიცავს უფლებას არა მარტო სასამართლო პროცესის საჯაროდ

განხილვის, არამედ - გადაწყვეტილების საჯაროდ გამოცხადების შესახებაც. ეს უფლება ეკუთვნის არა მარტო თავად სამართალწარმოების მხარეებს, არამედ ყველას აქვს უფლება, ჰქონდეს წვდომა სასამართლო განხილვებზე.

ეს უფლება, ასევე, მოიცავს მისი მედიით გაშუქებას. ელექტრონული მედია აშკარად არ არის მოცემული კონვენციაში. თუმცა ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ისინი გამორიცხულნი არიან მე-6 მუხლის მოქმედების ფარგლებიდან.¹

საჯარო განხილვის უფლება შეიძლება შეიზღუდოს ორ შემთხვევაში: პირველი, საზოგადოებას შეიძლება შეეზღუდოს განხილვაზე დასწრება სასამართლო პროცესის დროს მიღებული გადაწყვეტილების შესაბამისად; მეორე, არის შემთხვევები, როდესაც არ ხდება საქმის ზეპირი განხილვები, შესაბამისად, საზოგადოებაც ვერ ესწრება სასამართლო განხილვებს.

გარდა იმ შემთხვევისა, როცა არსებობს საგამონაკლისო გარემოებები, რომელიც ამართლებს საქმის განხილვას, საქმის საჯარო განხილვის უფლება მოიცავს ზეპირ მოსმენას მინიმუმ ერთ ინსტანციაში.² საქმის საჯაროდ განხილვის უფლება შესაძლოა ასევე შეიზღუდოს იმ პირობით, რომ შეზღუდვა არაორაზროვანია და არ არსებობს რაიმე საჯარო ინტერესი საზოგადოების დასწრებისთვის. „სამოქალაქო უფლებების“ განმსაზღვრელი ადმინისტრაციული ან სხვა ტრიბუნალებისთვის არ არის ყოველთვის აუცილებელი საქმის საჯარო მოსმენის ჩატარება, იმ პირობით, თუ სააპელაციო სასამართლოში საქმის საჯარო განხილვა უზრუნველყოფილია.³ უფრო მეტიც, ზეპირი მოსმენა შესაძლოა არ იყოს აუცილებელი კონკრეტულ გარემოებათა გათვალისწინებით, მაგალითად, როდესაც ფაქტის ან კანონმდებლობის საკითხი შეიძლება ადეკვატურად გადაიჭრას მხარეთა წერილობითი შეპასუხებების საფუძველზე.⁴

¹ Grabenwarter/Pabel, § 24 m.n. 72.

² იხილეთ, მაგალითად, ლუნდევალის შვედეთის წინააღმდეგ (Lundevall v. Sweden), No. 38629/97, 12.11.02; სალომონსონის შვედეთის წინააღმდეგ (Salomonsson v. Sweden), No. 38978/97, 12.11.02; მილერი შვედეთის წინააღმდეგ (Miller v. Sweden), No. 55853/00, 8.2.05 (სოციალური შეღავათების მოთხოვნასთან დაკავშირებით საჯარო განხილვის არქონა, რითაც დაირღვა 6.1 მუხლი; შლუმპის შვეიცარიის წინააღმდეგ (Schlumpf v. Switzerland), No. 29002/06, 8.1.09; კოტუმელი ავსტრიის წინააღმდეგ (Koottummel v. Austria), No. 49616/06, 10.12.09.

³ იხილეთ, მაგალითად, მალჰაუსის ჩეხეთის რესპუბლიკის წინააღმდეგ (Malhous v. Czech Republic), No. 33071/96, 12.7.01.

⁴ იხილეთ, მაგალითად, ფრედინის შვედეთის წინააღმდეგ (Fredin v. Sweden) (No. 2), No.18928/91, 23.2.94, 21-2 პარაგრაფები; ფიშერის ავსტრიის წინააღმდეგ (Fischer v. Austria), No. 37950/97, 26.4.95, 44-ე პარაგრაფი; დორის შვედეთის წინააღმდეგ (Döry v. Sweden), No. 28394/95, 12.11.02; რიპე გერმანიის წინააღმდეგ (Rippe v. Germany), No. 5398/03, გადაწყვეტილება 2.2.06.

მე-6 მუხლი მოითხოვს დასაბუთებული გადაწყვეტილების ხელმისაწვდომობას საზოგადოებისთვის,⁵ თუმცა შესაძლოა არსებობდეს გამონაკლისი, როგორცაა ბავშვების საცხოვრებელ ადგილთან დაკავშირებული სამართალწარმოება⁶. საპირისპიროდ ამისა, საქმეზე სუტერი შვეიცარიის წინააღმდეგ (Sutter v. Switzerland)⁷ სასამართლომ დაადგინა, რომ 6.1 მუხლის მოთხოვნა დაცულად ითვლება, თუკი ნებისმიერი პირი, რომელიც დაამტკიცებს თავის ინტერესს, უფლებამოსილია გაეცნოს ან მიიღოს სამხედრო საკასაციო სასამართლოს გადაწყვეტილების სრული ტექსტის ასლი. მე-6 მუხლიდან გამომდინარე, როგორც სამოქალაქო, ისე სისხლის სამართლის საქმეებზე არსებობს დასაბუთების ვალდებულება, თუმცა საჭირო დასაბუთების ფარგლები საქმის არსიდან გამომდინარე სხვადასხვა იქნება⁸. ეს შესაძლოა არ მოითხოვდეს დეტალურ პასუხს ყველა არგუმენტზე და სააპელაციო სასამართლო შეიძლება დაეყრდნოს ქვედა ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილების დასაბუთებას⁹. სამოქალაქო სამართალწარმოებისას განმცხადებლის მიერ წარმოდგენილი მტკიცებულების მიღებაზე უარის დაუსაბუთებლობა რაიონული სასამართლოს მიერ 6.1 მუხლის დარღვევის დადგენის საფუძველი გახდა საქმეზე სუომინენი ფინეთის წინააღმდეგ (Suominen v. Finland)¹⁰.

ა) საქმის განხილვა

ზოგადი პრინციპები: დავის მონაწილე მხარეებს აქვთ საჯარო განხილვის უფლება, როდესაც მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფის მე-2 წინადადებაში მოცემული გამონაკლისები არ არის სახეზე. საჯარო განხილვა მხარეებს იცავს მართლმსაჯულების საიდუმლოდ, საზოგადოების მხრიდან კრიტიკული განხილვის გარეშე, განხორციელებისგან. მართლმსაჯულების ცხადად აღსრულება ხელს უწყობს მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფის მიზნის, კერძოდ, სამართლიანი სასამართლოს მიღწევას („დინეტი საფრანგეთის წინააღმდეგ” (Diennet v. France, § 33); „მარტინი საფრანგეთის წინააღმდეგ” (Martinie v. France [GC], § 39)).

იმის განსაზღვრისთვის საქმის განხილვა შესაბამისობაში იყო თუ არა საჯაროობის მოთხოვნასთან, საჭიროა მთლიანად სამართალწარმოების შესწავლა („აქსენი გერმანიის წინააღმდეგ” (Axen v. Germany, § 28)).

⁵ იხილეთ, მაგალითად, რიაკიბ ბირიუკოვი რუსეთის წინააღმდეგ (Ryakib Biryukov v. Russia), No. 14810/02, 17.1.08.

⁶ B და P გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (B and P v. UK), Nos. 36337/97 და 35974/97, 24.4.01.

⁷ No. 8209/78, 22.2.84.

⁸ იხილეთ, მაგალითად, ზუნ ნიდერლანდების წინააღმდეგ (Zoon v. Netherlands), No. 29202/95, 7.12.00.

⁹ გარსია რუიზი ესპანეთის წინააღმდეგ (Garcia Ruiz v. Spain), No. 30544/96, 21.1.99, 26-ე პარაგრაფი. ქვედა ინსტანციის სასამართლოს ან ორგანოს მოეთხოვება წარმოადგინოს დასაბუთება ისე, რომ მხარეებს მისცეს შესაძლებლობა ეფექტიანად გამოიყენონ გასაჩივრების არსებული უფლება: ჰირვისაარი ფინეთის წინააღმდეგ (Hirvisaari v. Finland), No. 49684/99, 27.9.01, 30-ე პარაგრაფი.

¹⁰ სუომინენი ფინეთის წინააღმდეგ, No. 37801/97, 1 ივლისი, 2013 წელი.

პირველი და ერთადერთი ინსტანციის წინაშე საქმის განხილვის დროს მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფით გათვალისწინებული „საჯარო განხილვის“ უფლება გულისხმობს „ზეპირ მოსმენას“ („ფრედინი შვედეთის წინააღმდეგ“ (Fredin v. Sweden (No.2)), §§ 21-22; „ალან ჯაკობსონი შვედეთის წინააღმდეგ“ (Allan Jacobsson v. Sweden (No. 2)), and § 46; „გოჩი თურქეთის წინააღმდეგ“ (Göç v. Turkey [GC], § 47)), გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც არსებობს განსაკუთრებული გარემოებები, რომელიც ამართლებს ზემოთ ხსენებული უფლებიდან გადახვევას („ჰესეანგერი გერმანიის წინააღმდეგ“ (HesseAnger v. Germany, (dec.)).

ზეპირი განხილვიდან გადახვევის გამამართლებელი განსაკუთრებული გარემოებები უკავშირდება კომპეტენტური ეროვნული სასამართლოს მიერ გადასაწყვეტი საკითხების ბუნებას და არა მსგავსი სიტუაციების სიხშირეს („მილერი შვედეთის წინააღმდეგ“ (Miller v. Sweden, § 29); „მარტინი საფრანგეთის წინააღმდეგ“ (Martinie v. France [GC], § 41). / ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ განსაკუთრებულ გარემოებებში, რომლებიც უკავშირდება კომპეტენტური ეროვნული სასამართლოს მიერ გადასაწყვეტი საკითხების ბუნებას და არა მსგავსი შემთხვევების სიხშირეს, შესაძლებელია საქმეზე არ ჩატარდეს ზეპირი განხილვა (Miller v. Sweden, § 29; Martinie v. France [GC], § 41).

როდესაც საქმე განხილულ იქნა პირველი ინსტანციის მიერ, მეორე და მესამე ინსტანციების წინაშე საქმის განუხილველობა შეიძლება გამართლებულ იქნას სამართალწარმოების სპეციალური მახასიათებლებით („ჰელმერსი შვედეთის წინააღმდეგ“, (Helmerts v. Sweden, § 36, თუმცა, შეადარე §§ 38-39)). ამდენად, აპელაციის გარეშე დარჩენილი სამართალწარმოება და მხოლოდ სამართლის საკითხების შემცველი საქმის განხილვა შესაძლოა, შეესაბამებოდეს კონვენციის მე-6 მუხლის მოთხოვნებს, მიუხედავად იმისა, რომ აპელანტს არ მისცემია სააპელაციო ან საკასაციო სასამართლოს წინაშე საკუთარი პოზიციის წარდგენის შესაძლებლობა „მილერი შვედეთის წინააღმდეგ“ (Miller v. Sweden, § 30).

შესაბამისად, თუ არ არსებობს ზეპირი მოსმენიდან გადახვევის გამამართლებელი განსაკუთრებული გარემოებები, მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფით უზრუნველყოფილი საჯარო განხილვის უფლება გულისხმობს ზეპირ მოსმენას სულ მცირე პირველი ინსტანციის წინაშე („ფიშერი ავსტრიის წინააღმდეგ“ (Fischer v. Austria, § 44); „სალომონსონი შვედეთის წინააღმდეგ“ (Salomonsson v. Sweden, § 36).

სამოქალაქო სამართალწარმოება, რომელიც ზოგადი და აბსოლუტური პრინციპის თანახმად, დახურულად ტარდება და მხარეს არ აქვს შესაძლებლობა მოითხოვოს

საჯარო განხილვა იმ საფუძვლით, რომ მისი საქმე სპეციალური მახასიათებლისაა, ვერ მიიჩნევა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ელ პარაგრაფთან შესაბამისად; გარდა მთლიანად განსაკუთრებული გარემოებებისა, მხარეებს უნდა ჰქონდეთ სულ მცირე საჯარო განხილვის მოთხოვნის შესაძლებლობა, მიუხედავად იმისა, რომ სასამართლოს შეუძლია არ დააკმაყოფილოს ზემოხსენებული მოთხოვნა და, საქმის გარემოებების და შესაბამისი მიზეზების გამო, საქმე დახურულად განიხილოს („მარტინი საფრანგეთის წინააღმდეგ” (Martinie v. France [GC], § 42)).

და ბოლოს, სამართალწარმოების გადამწყვეტ ეტაპზე ზეპირი განხილვის არარსებობა შეიძლება ზედა ინსტანციების მიერ სათანადოდ ვერ გამოსწორდეს („ლე კომპტი, ვან ლუვენი და დე მეიერი ბელგიის წინააღმდეგ” (Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgium), §§ 60-61; „მალჰაუსი ჩეხეთის წინააღმდეგ” (Malhous v. the Czech Republic [GC], § 62)). ***Lastly, the lack of a hearing at the decisive stage of the proceedings may or may not be sufficiently remedied at a later stage in the proceedings.***

სპეციფიური შემთხვევები:

-ზეპირი განხილვა არ არის საჭირო, როდესაც არ არსებობს სადავო ფაქტები, რომელთა ზეპირი განხილვა აუცილებელია და სასამართლოებს მხარეთა მიერ წარდგენილი არგუმენტებისა და წერილობითი მასალების საფუძველზე შეუძლიათ სამართლიანად და გონივრულად გადაწყვიტონ დავა („დორი შვედეთის წინააღმდეგ” (Döry v. Sweden, § 37); „საკოკია ავსტრიის წინააღმდეგ” (Saccoccia v. Austria, § 73));

-ევროსასამართლომ დასაშვებად მიიჩნია წინარე სამართალწარმოება იმ საქმეებში, რომლებიც წამოჭრის მხოლოდ შეზღუდული ბუნების სამართლებრივ საკითხებს („ალან ჯაკობსონი შვედეთის წინააღმდეგ) Allan Jacobsson v. Sweden (No. 2), §§ 48-49; „ვალოვა და სხვები სლოვაკეთის წინააღმდეგ” (Valová and Others v. Slovakia, §§ 65-68) ან რომელიც არ არის განსაკუთრებული სირთულის („ვარელა ასალინო პორტუგალიის წინააღმდეგ” (Varela Assalino v. Portugal (dec.); „სპეილი ავსტრიის წინააღმდეგ (Speil v. Austria (dec.));

-იგივე ეხება ტექნიკურ საკითხებსაც. ევროსასამართლომ ყურადღება გაამახვილა სოციალურ დაცვასთან დაკავშირებული დავების ტექნიკურ ხასიათზე და აღნიშნა, რომ მათი განხილვა წერილობით უმჯობესია, ვიდრე ზეპირი არგუმენტებით. სტრასბურგის სასამართლომ არაერთხელ დაადგინა, რომ ამ სფეროში ეროვნულ ხელისუფლებას, ეკონომიურობისა და ეფექტიანობის მოთხოვნების გათვალისწინებით, შეუძლია არ გამართოს ზეპირი მოსმენა, ვინაიდან

სისტემატიურად საქმის ზეპირად განხილვამ შესაძლოა, დაბრკოლება წარმოქმნას სოციალური დაცვის სამართალწარმოებაში აუცილებელ განსაკუთრებულ კეთილსინდისიერებასთან დაკავშირებით („შულერ-ზგრაგენი შვეიცარიის წინააღმდეგ” (Schuler-Zgraggen v. Switzerland, § 58); „დორი შვედეთის წინააღმდეგ (Döry v. Sweden, § 41); შეადარე „სალომონსონი შვედეთის წინააღმდეგ” (Salomonsson v. Sweden, §§ 39-40)).

აღნიშნულის საწინააღმდეგოდ, ზეპირი მოსმენის გამართვა აუცილებლად იქნება მიჩნეული, მაგალითად, როდესაც სასამართლოს იურისდიქცია ვრცელდება როგორც სამართლის საკითხებზე, აგრეთვე, მნიშვნელოვან ფაქტობრივ გარემოებებზე („ფიშერი ავსტრიის წინააღმდეგ”, (Fischer v. Austria, § 44)) ან როდესაც სასამართლომ უნდა შეაფასოს ხელისუფლების ორგანოების მიერ რამდენად სწორად იქნა ფაქტები დადგენილი („მალჰაუსი ჩეხეთის წინააღმდეგ”) (Malhous v. the Czech Republic [GC], § 60)); განსაკუთრებით იმ პირობებში, რომლებიც სასამართლოებისგან მოითხოვს აპლიკანტებთან დაკავშირებით მოიპოვოს პირადი შთაბეჭდილება, რათა აპლიკანტისთვის უზრუნველყოფილ იქნეს საკუთარი არგუმენტების პირადად ან წარმომადგენლის მეშვეობით წარმოდგენის უფლება („მილერი შვედეთის წინააღმდეგ”) (Miller v. Sweden, § 34, in fine Andersson v. Sweden, § 57))- მაგალითად, როდესაც, კომპენსაციის ოდენობის განსაზღვრისთვის, მომჩივანი საუბრობს მის მიერ განცდილ ტანჯვაზე („ გოჩი თურქეთის წინააღმდეგ” (Göç v. Turkey [GC], § 51); „ლორენზეტი იტალიის წინააღმდეგ” (Lorenzetti v. Italy, § 33)).

პრესისა და საზოგადოების დასწრება: საჯარო განხილვის უფლება გულისხმობს შესაბამისი სასამართლოს წინაშე საქმის საჯარო განხილვას. თუმცა, კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფი სასამართლოებს არ უკრძალავს, საქმის გარემოებების გათვალისწინებით, გადაწყვიტონ, აღნიშნული პრინციპიდან გადახვევა („მარტინი საფრანგეთის წინააღმდეგ”) (Martinie v. France [GC], § 40)). კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფის ფორმულირება ითვალისწინებს ამ წესიდან რამდენიმე გამონაკლისს.

„მთელ სასამართლო პროცესზე ან მის ნაწილზე პრესა შეიძლება არ დაუშვან”.

„დემოკრატიულ საზოგადოებაში მორალის, საზოგადოებრივი წესრიგის ან ერთვნილი უშიშროების ინტერესებიდან გამომდინარე” („ბ. და პ. გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ” (B. and P. v. the United Kingdom, § 39); „ზაგორდნიკოვი რუსეთის წინააღმდეგ” (Zagorodnikov v. Russia, § 26));

„როდესაც ამას მოითხოვს არასრულწლოვანთა ინტერესები ან მხარეთა პირადი ცხოვრების დაცვა“: არასრულწლოვანთა ინტერესები ან მხარეთა პირადი ცხოვრების დაცვა განსახილველი საკითხია, მაგალითად, სამართალწარმოებაში, რომელიც შეეხება არასრულწლოვნის საცხოვრებლის განსაზღვრას მშობლების განქორწინების შემდგომ ან ერთი და იგივე ოჯახის წევრებს შორის არსებულ დავას („ბ. და პ. გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ” (B. and P. v. the United Kingdom, § 38)); თუმცა, იმ საქმეებში, რომელიც ეხება ბავშვის გადაცემას საჯარო დაწესებულებისთვის, საზოგადოებრივი კონტროლის გარეშე საქმის განხილვის მიზანშეწონილობა ყურადღებით უნდა იქნეს შესწავლილი („მოსერი ავსტრიის წინააღმდეგ” (Moser v. Austria, § 97)).

რაც შეეხება ექიმის წინააღმდეგ დისციპლინურ სამართალწარმოებას, მიუხედავად იმისა, რომ პროფესიული კონფიდენციალობა და პაციენტთა პირადი ცხოვრება შეიძლება ამართლებდეს სხდომის დახურულად წარმართვას, საქმის საჯარო განხილვის შეზღუდვა მკაცრად უნდა გამომდინარეობდეს საქმის გარემოებებისგან („დინეტი საფრანგეთის წინააღმდეგ” (Diennet v. France, § 34); და მაგალითისთვის, ადვოკატის წინააღმდეგ მიმდინარე სამართალწარმოება, „ჰარტერი შვეიცარიის წინააღმდეგ” (Hurter v. Switzerland, §§ 30-32)).

„ან, რამდენადაც, სასამართლოს აზრით, ეს მკაცრად აუცილებელია განსაკუთრებული გარემოებების არსებობისას, როდესაც საქვეყნობა ზიანს მიაყენებდა მართლმსაჯულების ინტერესებს”. სამართალწარმოების ღიაობისა და საქვეყნობის შეზღუდვა შესაძლებელია, მოწმეთა უსაფრთხოებისა და კონფიდენციალურობის დასაცავად, აგრეთვე, მართლმსაჯულების აღსრულებისთვის, ინფორმაციისა და მოსაზრებების თავისუფლად გაცვლის ხელშესაწყობად („ბ. და პ. გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ” (B. and P. v. the United Kingdom, § 38; Osinger v. Austria, § 45)).

საჯარო განხილვის უფლებაზე უარის თქმა: კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფის არც ფორმულირება და არც არსი არ უკრძალავს პირს, საკუთარი ნებით, გამოხატულად ან არაცხადად, უარი თქვას საჯარო განხილვის უფლებაზე; თუმცა, უფლებაზე უარი უნდა ითქვას აშკარად ნათლად და იგი არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს რაიმე მნიშვნელოვან საჯარო ინტერესს („ლე კომპტი, ვან ლუვენი და დე მეიერი ბელგიის წინააღმდეგ” (Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgium, § 59); „ჰაკანსონი და სტურესონი შვედეთის წინააღმდეგ” (Håkansson and Stureson v. Sweden, § 66); „ექსელი ჩეხეთის წინააღმდეგ” (Exel v. the Czech Republic, §

46)). გარდა ამისა, უწყება დროულად უნდა იქნეს მიღებული („აკოვლევი რუსეთის წინააღმდეგ” (Yakovlev v. Russia, §§ 20-22)).

საჯარო განხილვის უფლებაზე უარის თქმის მომწესრიგებელი პირობები: პირმა უნდა დაადასტუროს („ლე კომპტი, ვან ლუვენნი და დე მეიერი ბელგიის წინააღმდეგ” (Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgium, § 59) საკუთარი თავისუფალი ნება („ალბერტი და ლე კომპტი ბელგიის წინააღმდეგ” (Albert and Le Compte v. Belgium, § 35)). წინამდებარე უფლებაზე უარი შეიძლება ითქვას გამოხატულად ან უსიტყვოდ („ლე კომპტი, ვან ლუვენნი და დე მეიერი ბელგიის წინააღმდეგ” (Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgium, § 59)). თუმცა, უფლებაზე უარი უნდა ითქვას აშკარად ნათლად („ალბერტი და ლე კომპტი ბელგიის წინააღმდეგ” Albert and Le Compte v. Belgium, § 35, და „ჰაკანსონი და სტურესონი შვედეთის წინააღმდეგ” (Håkansson and Sturesson v. Sweden, § 67)) და იგი არ უნდა ეწინააღმდეგებოდეს რაიმე მნიშვნელოვან საჯარო ინტერესს („ჰაკანსონი და სტურესონი შვედეთის წინააღმდეგ” (Håkansson and Sturesson v. Sweden, § 66)).

საჯარო განხილვის მოუთხოვნელობა აუცილებლად არ ნიშნავს პირის მიერ აღნიშნულ უფლებაზე უარის თქმას; მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ეროვნული კანონმდებლობა („ექსელი ჩეხეთის რესპუბლიკის წინააღმდეგ” (Exel v. the Czech Republic, § 47); „გოჩი თურქეთის წინააღმდეგ” (Göç v. Turkey [GC], § 48, in fine)). მოითხოვა თუ არა აპლიკანტმა საჯარო განხილვა არარელევანტურია თუ გამოყენებადი ეროვნული სამართალი აშკარად გამორიცხავს აღნიშნულ შესაძლებლობას („ეისენსტეკენი ავსტრიის წინააღმდეგ” (Eisenstecken v. Austria, § 33)).

მაგალითები: საჯარო განხილვის უფლებაზე უარის თქმა დისციპლინურ სამართალწარმოებაში: „ლე კომპტი, ვან ლუვენნი და დე მეიერი ბელგიის წინააღმდეგ” (Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgium, § 59); „ჰ. ბელგიის წინააღმდეგ” (H. v. Belgium, § 54). საჯარო განხილვის უფლებაზე ცალსახად უარის თქმა: „შულერ-ზგრაგენი შვეიცარიის წინააღმდეგ” (Schuler-Zraggen v. Switzerland, § 58); და შეადარე „ექსელი ჩეხეთის რესპუბლიკის წინააღმდეგ” (Exel v. the Czech Republic, §§ 48-53).

ბ) გადაწყვეტილების გამოტანა

სასამართლო ორგანოების წინაშე მიმდინარე სამართალწარმოების საჯარო ხასიათი მოდავე მხარეებს იცავს საზოგადოებრივი კონტროლის გარეშე მართლმსაჯულების აღსრულებისგან („ფაზლისკი ბულგარეთის წინააღმდეგ” (Fazliyski v. Bulgaria, § 69)). სამართალწარმოების საჯარო ხასიათი, აგრეთვე, სასამართლოების მიმართ ნდობის შენარჩუნების საშუალებაა („პრეტო და სხვები იტალიის წინააღმდეგ” (Pretto and Others v. Italy, § 21)).

კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფის მიხედვით „სასამართლო გადაწყვეტილება ცხადდება საქვეყნოდ”, რაც იმას გულისხმობს, რომ გადაწყვეტილების ღია სასამართლო სხდომაზე გამოცხადება სავალდებულოა. თუმცა, ევროსასამართლომ მიიჩნია, რომ „გადაწყვეტილების საჯაროდ გამოქვეყნების სხვა საშუალებები” შესაძლოა, ასევე, თავსებადი იყოს მე-6 მუხლის 1-ელ პარაგრაფთან (Moser v. Austria, § 101).

რათა დადგინდეს ეროვნული კანონმდებლობით უზრუნველყოფილი საჯაროობის ფორმების შესაბამისობა გადაწყვეტილების საჯაროდ გამოქვეყნების მოთხოვნასთან, კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფის მნიშვნელობის ფარგლებში, „თითოეულ საქმეზე ეროვნული კანონმდებლობით გათვალისწინებული გადაწყვეტილების საჯაროობა... უნდა შეფასდეს სადავო სამართალწარმოების მახასიათებელი ნიშნების ფონზე და კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფის მიზანსა და ამოცანაზე მითითებით („პრეტო და სხვები იტალიის წინააღმდეგ” (Pretto and Others v. Italy, § 26)), და „აქსენი გერმანიის წინააღმდეგ” (Axen v. Germany, § 31)). ამ კონტექსტში მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფის მიზანი - კერძოდ, საზოგადოების მიერ სასამართლო სისტემის კონტროლის უზრუნველყოფა სამართლიანი სასამართლოს უფლების დაცვის მიზნით - სამართალწარმოების დროს უნდა მიღწეულიყო; ნიშანდობლივია, რომ სამართალწარმოება მთლიანობაში უნდა იქნეს აღებული („აქსენი გერმანიის წინააღმდეგ” (Axen v. Germany, § 32)).

როდესაც გადაწყვეტილება საჯაროდ არ გამოტანილა, უნდა შეფასდეს მიღწეულ იქნა თუ არა სხვა საშუალებებით საკმარისი საქვეყნოობა.

ქვემოთ მოცემულ მაგალითებში საკმარისი საქვეყნოობა გადაწყვეტილების გამოცხადების ნაცვლად, მიღწეულ იქნა სხვა საშუალებებით:

-მაღალი ინსტანციის სასამართლოები, რომლებიც საჯაროდ არ აცხადებდნენ გადაწყვეტილებას, უარს აცხადებდნენ სამართლის საკითხებთან დაკავშირებულ საჩივრებზე: იმის დასადგენად საკასაციო სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღების მეთოდი აკმაყოფილებს თუ არა კონვენციის მე-6 მუხლის 1-ლი პარაგრაფის

მოთხოვნებს, ყურადღება უნდა მიექცეს ეროვნულ სამართლებრივ მართლწესრიგში ჩატარებულ სამართალწარმოებებს მთლიანად და, აგრეთვე, ზემოთ ხსენებული სასამართლოს როლს („პრეტო და სხვები იტალიის წინააღმდეგ” (Pretto and Others v. Italy, § 27)).